

## РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри економічної географії та екологічного менеджменту географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Чубрей Олександр Степанівни

на дисертаційну роботу Миронюка Станіслава Васильовича «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія

**Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із планами і напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій.**

Представлена дисертація присвячена проблемі, яка перебуває на перетині суспільної географії, регіоналістики, географії освіти, просторового планування та управління розвитком територіальних громад. Її зміст засвідчує прагнення автора не лише описати сучасний стан інтелектуальних ресурсів Чернівецької області, а й виявити просторові закономірності їх формування, диференціації та можливого використання у системі регіонального розвитку.

Дисертаційна робота Миронюка Станіслава Васильовича присвячена важливій і своєчасній науковій проблемі – суспільно-географічному аналізу формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. У сучасних умовах трансформації регіонального розвитку, посилення ролі знань, цифрових компетентностей, освітньої мобільності та інноваційної активності саме інтелектуальний потенціал населення дедалі більше виступає стратегічним ресурсом життєздатності громад, їхньої конкурентоспроможності та здатності до відновлення.

Особливої актуальності заявлена тема набуває у зв'язку з наслідками повномасштабної війни, демографічними втратами, трудовою і освітньою міграцією, зміною структури локальних ринків праці, а також необхідністю збереження людського капіталу в громадах різного типу. За таких обставин наукове обґрунтування чинників, що впливають на концентрацію, відтворення й реалізацію інтелектуальних ресурсів, має не лише теоретичне, а й безпосереднє управлінське значення.

Позитивним є те, що дисертант розглядає інтелектуальний потенціал не як абстрактну сукупність знань чи освітніх характеристик населення, а як просторово зумовлену суспільно-географічну категорію, пов'язану з освітньою мережею, культурним середовищем, науково-інноваційною активністю, цифровізацією, міграційними процесами та інституційною спроможністю територіальних громад.

Робота має чітко окреслену прикладну спрямованість. Дослідження виконане в умовах, коли територіальні громади набули ширших повноважень і

водночас зіткнулися з новими викликами: демографічним старінням, міграційними втратами, освітніми нерівностями, цифровими розривами, воєнними ризиками та потребою відновлення людського капіталу.

Дисертаційне дослідження виконане в межах наукової тематики кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332). Це підтверджує зв'язок роботи з актуальними напрямками регіональних суспільно-географічних досліджень та прикладними завданнями просторового розвитку.

Отже, тема дисертації є актуальною, відповідає сучасним запитам суспільної географії, регіоналістики та просторового планування, а отримані результати мають значення для наукового забезпечення розвитку територіальних громад Чернівецької області.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність.**

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є належно аргументованими й спираються на послідовно вибудовану логіку дослідження. Автором чітко визначено мету, яка полягає у виявленні та науковому обґрунтуванні географічних особливостей формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, а також у розробленні рекомендацій щодо підвищення ефективності управління цими ресурсами в системі регіонального розвитку.

Поставлені завдання охоплюють основні етапи наукового пізнання досліджуваного явища: від аналізу теоретико-методологічних підходів і уточнення понятійного апарату до оцінювання рівня інтелектуального потенціалу громад, виявлення територіальних диспропорцій, проведення типізації та визначення перспективних напрямів модернізації.

Методологічна база роботи є достатньо різноплановою. У дисертації поєднано геопросторовий, системно-структурний, історико-географічний, порівняльно-географічний, статистичний, картографічний і геоінформаційний підходи. Таке поєднання є виправданим, оскільки інтелектуальний потенціал громад має багатокомпонентну природу і формується на перетині демографічних, освітніх, культурних, економічних, інфраструктурних та управлінських чинників.

Достовірність результатів забезпечується використанням широкої інформаційної бази, що охоплює статистичні матеріали, документи органів державної влади й місцевого самоврядування, паспорти територіальних громад, відкриті геопросторові дані, результати освітнього оцінювання, матеріали щодо функціонування освітніх, культурних і науково-інноваційних інституцій, а також значний масив наукових джерел українських і зарубіжних авторів.

Важливо, що автор не обмежився загальною характеристикою регіону, а здійснив порівняльний аналіз громад Чернівецької області за низкою показників,

які відображають різні аспекти інтелектуального потенціалу. Використання результатів ЗНО та НМТ, показників освітньої мережі, участі учнів у предметних олімпіадах і конкурсах, даних щодо соціально-культурної та науково-інноваційної складових забезпечило комплексність емпіричного аналізу.

Застосування ГІС-інструментарію та картографічного моделювання надало можливість не лише візуалізувати територіальні відмінності, а й виявити просторові закономірності концентрації та дефіциту інтелектуальних ресурсів. Це істотно посилює суспільно-географічний характер роботи.

Таким чином, сформульовані у дисертації висновки впливають із проведеного аналізу, є логічно пов'язаними з поставленими завданнями та мають належний рівень наукової обґрунтованості.

### **Наукова новизна одержаних результатів.**

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у поглибленні суспільно-географічних підходів до вивчення інтелектуального потенціалу територіальних громад і в розробленні прикладного інструментарію його оцінювання на регіональному та локальному рівнях.

Досить суттєвим результатом дослідження є обґрунтування інтелектуального потенціалу територіальної громади як просторово організованого ресурсу розвитку, що формується під впливом особливостей розселення, освітньої та культурної інфраструктури, транспортної доступності, соціально-економічного стану, міграційних процесів, прикордонного положення та інституційної спроможності місцевого самоврядування.

Науково важливим є уточнення змісту поняття «інтелектуальний потенціал територіальної громади» в суспільно-географічному контексті. У роботі доведено, що цей потенціал не може бути зведений лише до рівня освіти населення, адже він охоплює також здатність території створювати, акумулювати, передавати й використовувати знання через мережу освітніх, культурних, наукових, інноваційних та цифрових інституцій.

Важливою складовою новизни є розроблення й апробація системи показників для оцінювання інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області. Запропонований підхід дає змогу порівнювати громади різного типу, встановлювати їхні сильні й проблемні сторони та визначати пріоритети управлінського впливу.

Значний інтерес становить виконана автором типізація територіальних громад за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу. Вона дозволила простежити не лише загальну ієрархію громад, а й просторову асиметрію між обласним центром, міськими громадами, периферійними, сільськими, гірськими й прикордонними територіями.

Подальшого розвитку набули наукові уявлення про вплив воєнних викликів, міграційного відтоку молоді, цифрової нерівності, освітньої доступності та транскордонних зв'язків на формування інтелектуального потенціалу

прикордонного регіону. У цьому контексті дисертація має не лише регіональне, а й ширше методичне значення для подібних досліджень в інших областях України.

Загалом заявлені положення наукової новизни є переконливими, відповідають змісту роботи та рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

**Стиль викладу дисертації та відповідність її тексту встановленим вимогам.**

Дисертаційна робота має належну структурну організацію, логічну послідовність і внутрішню завершеність. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Така побудова відповідає меті дослідження та забезпечує послідовний перехід від теоретичних положень до емпіричного аналізу й практичних рекомендацій.

Текст дисертації викладено науковим стилем, із використанням фахової термінології суспільної географії, регіоналістики, географії освіти, просторового планування та досліджень людського капіталу. Матеріал подано загалом чітко, аргументовано й доступно для фахівців відповідного профілю.

Позитивною рисою роботи є поєднання текстового аналізу з табличними, графічними та картографічними матеріалами. Візуалізація результатів виконує не лише ілюстративну функцію, а й сприяє глибшому розумінню просторових закономірностей формування інтелектуального потенціалу громад.

У роботі дотримано вимог щодо використання наукових джерел, статистичних матеріалів і нормативної бази. Посилання на використані джерела подано коректно. Ознак порушення академічної доброчесності під час ознайомлення з дисертацією та публікаціями здобувача не виявлено.

Дисертація справляє враження самостійної, завершені кваліфікаційної наукової праці, у якій автор послідовно реалізував власний дослідницький задум.

**Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.**

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про інтелектуальний потенціал як чинник регіонального розвитку та як об'єкт суспільно-географічного аналізу. Авторська інтерпретація цієї категорії сприяє розширенню понятійного апарату географії людського капіталу, географії освіти та просторового планування.

Результати дисертації мають очевидну практичну цінність для органів місцевого самоврядування, структур обласного управління, освітніх установ і розробників стратегій регіонального розвитку. Вони можуть бути використані для вдосконалення мережі закладів освіти, підвищення доступності освітніх і культурних послуг, підтримки молоді, формування локальних освітньо-інноваційних осередків і підвищення цифрової спроможності громад.

Практичні рекомендації особливо важливі для громад із периферійним, гірським або прикордонним положенням, де просторові бар'єри, міграційний

відтік і недостатня інституційна насиченість безпосередньо впливають на збереження та розвиток людського капіталу.

Запропоновані підходи можуть бути застосовані не лише в межах Чернівецької області, а й адаптовані для інших поліструктурних регіонів України, що мають значні внутрішні контрасти.

Особливо важливими є рекомендації щодо модернізації інтелектуального потенціалу в умовах війни та післявоєнної відбудови. Вони можуть бути враховані під час розроблення стратегій розвитку громад, програм соціально-економічного розвитку, заходів щодо оптимізації освітньої мережі, підтримки талановитої молоді, залучення висококваліфікованих кадрів і зменшення просторових диспропорцій.

Одержані результати мають також навчально-методичне значення і використовуються в освітньому процесі під час викладання дисциплін із суспільної географії, регіоналістики, просторового планування, географії населення, географії освіти та місцевого розвитку.

Загалом дисертація має виразну прикладну спрямованість, а її результати є корисними для обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на посилення людського та інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області.

#### **Оцінка структури і змісту та завершеності дисертаційної роботи.**

Перший розділ має теоретико-методичний характер і формує основу всього дослідження. У ньому розкрито підходи до трактування інтелектуального потенціалу, визначено його суспільно-географічний зміст і запропоновано методичні орієнтири подальшого аналізу.

У другому розділі автор аналізує чинники формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області. Важливо, що чинники розглянуто не ізольовано, а в їхній взаємодії, з урахуванням природно-географічних, демографічних, соціально-економічних і просторових особливостей регіону.

Третій розділ розкриває складові інтелектуального потенціалу: соціально-культурний, освітній, науково-інноваційний та компетентнісний блоки. Саме цей розділ забезпечує фактичну насиченість роботи і демонструє територіальні відмінності між громадами.

Четвертий розділ орієнтований на проблеми й перспективи формування інтелектуального потенціалу в умовах війни та післявоєнної відбудови. Він містить типізацію громад і напрями модернізації, що робить дослідження завершеним і прикладно значущим.

Висновки дисертації узгоджуються з поставленими завданнями, відображають основні результати дослідження та мають як теоретичний, так і практичний характер. Загалом робота є завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання – виявлено й обґрунтовано географічні особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області.

**Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та академічна доброчесність.**

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в наукових публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 публікація, що додатково розкриває окремі результати дослідження, а також 6 тез апробаційного характеру в матеріалах наукових конференцій і семінару.

Тематика публікацій відповідає змісту дисертації та охоплює ключові напрями роботи, а саме теоретичне осмислення інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії, аналіз його територіальних відмінностей, дослідження ролі ЗНО та НМТ, вивчення освітнього комплексу в умовах децентралізації, а також оцінювання інтелектуального потенціалу окремих громад Чернівецької області.

Апробація результатів дослідження на наукових заходах різного рівня свідчить про їх обговорення у фаховому середовищі. У працях, виконаних у співавторстві, здобувачем використано лише ті положення й результати, які становлять його особистий внесок.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що дослідження виконане з дотриманням принципів академічної доброчесності, визначених законодавством України у сфері освіти.

**Дискусійні положення, зауваження та побажання рецензента.**

1. У дисертаційній роботі достатньо ґрунтовно охарактеризовано освітню складову інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, зокрема через аналіз мережі закладів освіти, результатів ЗНО/НМТ, участі учнів у предметних олімпіадах та інших освітніх показників. Водночас доцільно було б ширше простежити взаємозв'язок між якістю освітніх послуг у громадах і подальшими траєкторіями професійної реалізації молоді. Зокрема, варто було б показати, якою мірою випускники закладів освіти залишаються працювати або навчатися в межах своїх громад, переїжджають до обласного центру, інших регіонів України чи за кордон. Такий аспект дав би змогу глибше розкрити проблему не лише формування, а й утримання інтелектуального потенціалу на локальному рівні.

2. Окремі положення дисертації, що стосуються впливу міграційних процесів на відтворення інтелектуального потенціалу громад, є важливими й актуальними, особливо в умовах воєнних викликів, трудової міграції та посилення освітньої мобільності молоді. Водночас ці положення могли б бути доповнені ширшим емпіричним матеріалом щодо освітньої та трудової мобільності населення, зокрема молодих людей працездатного віку. Особливо цінним було б порівняння таких процесів у різних типах громад: гірських, прикордонних, периферійних, приміських і міських. Це дало б змогу точніше визначити, у яких громадах міграційні процеси найбільше послаблюють інтелектуальний потенціал,

а де, навпаки, можуть сприяти його оновленню завдяки маятниковій мобільності, транскордонним контактам або поверненню фахівців.

3. Запропонована автором система показників для оцінювання інтелектуального потенціалу громад є загалом логічною, переконливою та придатною для просторового порівняння територіальних громад Чернівецької області. Разом із тим, у подальших дослідженнях її можна було б розширити за рахунок індикаторів, які відображають сучасні процеси цифрової трансформації суспільства. Зокрема, доцільним видається врахування рівня цифрової грамотності населення, доступу домогосподарств та закладів освіти до швидкісного інтернету, поширення електронних послуг у громадах, участі жителів у програмах неформальної освіти, онлайн-курсах, молодіжних, підприємницьких і локальних інноваційних ініціативах. Це дозволило б більш повно оцінити не лише традиційні освітні ресурси, а й нові форми накопичення знань, компетентностей і соціальної активності населення.

4. У дисертації приділено увагу ролі закладів культури як одного зі складників соціально-культурного потенціалу територіальних громад. Водночас, на нашу думку, цей напрям можна було б розкрити дещо ширше, зокрема через аналіз впливу культурних установ на формування креативного середовища, соціального капіталу та неформальних освітніх практик. Бібліотеки, будинки культури, музеї, мистецькі школи, громадські простори та локальні культурні ініціативи можуть виступати не лише інституціями дозвілля, а й важливими центрами комунікації, самоосвіти, громадської активності, збереження ідентичності та розвитку творчих здібностей населення. Такий підхід дозволив би посилити зв'язок між культурним середовищем громади та формуванням її інтелектуального потенціалу.

5. Дискусійним залишається питання вагомості окремих показників у процесі інтегрального оцінювання інтелектуального потенціалу територіальних громад. У роботі запропоновано систему індикаторів, яка дає змогу здійснити порівняльний аналіз громад, однак бажано було б докладніше пояснити, чи всі показники мають однакову значущість у підсумковій оцінці. Окремі індикатори можуть мати різну роль залежно від типу громади, її географічного положення, демографічної структури, рівня урбанізації та функціональної спеціалізації. Наприклад, для міських громад більш визначальними можуть бути показники науково-освітньої та інноваційної активності, тоді як для гірських або периферійних громад особливого значення набувають доступність освітніх послуг, транспортна зв'язаність і можливості дистанційного навчання. Тому уточнення принципів зважування показників могло б підвищити аналітичну точність запропонованої методики.

6. Практичні рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, мають важливе значення для органів місцевого самоврядування, освітніх установ і суб'єктів регіональної політики. Водночас їх можна було б подати у більш диференційованій формі відповідно до типологічних особливостей територіальних

громад. Зокрема, для міських громад доцільно акцентувати увагу на розвитку інноваційної, науково-освітньої та підприємницької інфраструктури; для селищних і сільських громад – на забезпеченні доступності якісної освіти, підтримці молоді та збереженні кадрового потенціалу; для гірських громад – на подоланні транспортної ізольованості й розвитку дистанційних освітніх сервісів; для прикордонних громад – на використанні можливостей транскордонного співробітництва; для приміських громад – на інтеграції з освітнім, культурним і трудовим простором обласного центру. Така деталізація зробила б рекомендації ще більш прикладними та адресними.

7. У подальших наукових дослідженнях доцільно було б доповнити кількісне оцінювання інтелектуального потенціалу якісними методами збору й аналізу інформації. Зокрема, корисним могло б бути проведення експертних інтерв'ю з представниками органів місцевого самоврядування, керівниками закладів освіти, працівниками культурних установ, представниками молодіжних організацій, громадського сектору та місцевого бізнесу. Такі методи дали б змогу глибше зрозуміти локальні проблеми, управлінські бар'єри, очікування молоді, кадрові потреби громад, особливості функціонування освітнього й культурного середовища. Поєднання кількісних і якісних підходів посилило б практичну цінність дослідження та дозволило б точніше інтерпретувати отримані статистичні й картографічні результати.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, а радше окреслюють можливі напрями подальшого поглиблення дослідження інтелектуального потенціалу територіальних громад.

#### **Загальний висновок.**

Дисертаційна робота Миронюка Станіслава Васильовича «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області» є самостійною, завершеною і цілісною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку суспільної географії, регіоналістики, географії освіти, просторового планування та управління розвитком територіальних громад.

За актуальністю теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, достовірністю висновків, науковою новизною, практичним значенням і повнотою оприлюднення результатів дисертація відповідає вимогам чинного законодавства України щодо підготовки дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від

12.01.2017 р. (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.).

Вважаємо, що Миронюк Станіслав Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія.

**Рецензент:**

доктор педагогічних наук,  
професора, професора кафедри  
економічної географії та екологічного менеджменту  
географічного факультету  
Чернівецького національного університету  
імені Юрія Федьковича



Олександра ЧУБРЕЙ

29.05.2026 р.

Підпис Чубрей О. засвідчую  
Учений секретар Чернівецького національного  
університету імені Юрія Федьковича  
"29" травня 2026 р.

